

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΥΜΕ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

(Περίληψη της εισήγησης στο 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο για τις Φυσικές Επιστήμες στην Προσχολική Εκπαίδευσης, Ρέθυμνο, 27-29 Μαΐου, 2016)

Μουσική είναι η τέχνη που βασίζεται στην οργάνωση των ήχων, ή αλλιώς, η τέχνη που με τους ήχους εκφράζει τα ανθρώπινα συναισθήματα. Εμείς οι άνθρωποι είμαστε είδος μουσικό όσο και γλωσσικό. Ο Wittgenstein μας λέει ότι κατανοούμε τη μουσική και τη γλώσσα με παρόμοιους τρόπους. Επικοινωνούμε, λοιπόν, με ήχους. Αυτό είναι κάτι που εκδηλώνεται ποικιλόμορφα. Όλοι μας μπορούμε να αντιληφθούμε τη μουσική, να αντιληφθούμε τους μεμονωμένους φθόγγους της, τη χροιά, τα τονικά διαστήματα, τα μελωδικά περιγράμματα, την αρμονία και πιο στοιχειώδες, το ρυθμό. Τα συνδυάζουμε όλα αυτά, και δομούμε τη μουσική στο μυαλό μας χρησιμοποιώντας πολλές διαφορετικές περιοχές του εγκεφάλου μας. Σε αυτή τη σε μεγάλο βαθμό ασυνείδητη δομική εκτίμηση της μουσικής προστίθεται μία συχνά έντονη και βαθειά συναισθηματική αντίδραση απέναντί της. 'Η μουσική εκφράζει μόνο την πεμπτούσια της ζωής και των συμβάντων της και ποτέ τα ίδια τα πράγματα' έγραψε ο **Σοπενάουερ**. Ο δε **Αριστοτέλης** υποστήριζε ότι η μουσική πρέπει να δρα σαν ευχάριστη παρηγοριά για τις απογοητεύσεις της ζωής. Η ακρόαση της μουσικής, λοιπόν, είναι μία ακουστική, συναισθηματική αλλά και κινητική εμπειρία. Άρα, η ψυχολογική διάσταση της μουσικής είναι αδιαμφισβήτητη. Η μουσική απευθύνεται και στα δύο μέρη της φύσης μας. Είναι ουσιαδώς συναισθηματική όπως είναι και ουσιαδώς νοητική. Συχνά όταν ακούμε μουσική συνειδητοποιούμε και τις δύο πτυχές της. Νοιώθουμε βαθειά συγκίνηση/χαρά/μελαγχολία κλπ και ταυτόχρονα εκτιμούμε τη δομή μιας σύνθεσης. Τα παραπάνω, σε ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό μπορούν να γίνουν αντιληπτά και από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η νοητική διάσταση δεν είναι ανεπτυγμένη αλλά πιο πολύ εμπειρική, η συναισθηματική-ψυχολογική, όμως, είναι παρούσα. Γι αυτό και για να προσεγγίσουμε τις ιδιότητες και την έννοια του ήχου μέσα από τη μουσική ξεκινήσαμε από την ψυχολογική του διάσταση.

Με τη λέξη **ήχο** ονομάζουμε ένα σύνολο από κύματα, τα ηχητικά κύματα, που δημιουργούνται από σώματα που πάλλονται γρήγορα μέσα σε κάποιο μέσο. Επίσης, είναι η αίσθηση που προκαλείται λόγω της διέγερσης των αισθητηρίων οργάνων της ακοής από μεταβολές πίεσης του ατμοσφαιρικού αέρα. **Μουσικός ήχος** είναι εκείνος που προκαλεί το αίσθημα της ακοής και μπορεί να εκτελεστεί από την ανθρώπινη φωνή ή από οποιοδήποτε μουσικό όργανο και ονομάζεται φθόγγος. Αν συγκρίνουμε δύο φθόγγους θα προκύψουν τέσσερεις ιδιότητες :

α) ύψος, β) διάρκεια, γ) ένταση, δ) χροιά. Στον ήχο αυτόν κάθε αυτόν (σε διάκριση με το μουσικό ήχο) αναγνωρίζουμε ως υποκειμενικά χαρακτηριστικά το ύψος, την ακουστότητα (ένταση, συχνότητα) και τη χροιά. Η μόνη διαφορά βρίσκεται στον ορισμό της διάρκειας ως συχνότητα.

Για να υπάρχει μουσική πρέπει να υπάρχουν άνθρωποι με τρεις διαφορετικές ιδιότητες (χωρίς η μία να αποκλείει την άλλη): η πρώτη είναι του **συνθέτη**, η δεύτερη του **μουσικού εκτελεστή** και η τρίτη του **ακροατή**. Και το μέσο για την επικοινωνία της μουσικής είναι ο ήχος. Τα χαρακτηριστικά του ήχου/των ηχητικών κυμάτων τα προσεγγίσαμε μέσα και από τις τρεις ιδιότητες που αναφέραμε παραπάνω, οδηγώντας τα παιδιά στο ρόλο του συνθέτη, του μουσικού εκτελεστή και του ακροατή, αναγνωρίζοντας με αυτόν τον τρόπο τις φυσικές ιδιότητες του ήχου. Η αποτύπωση των ηχητικών κυμάτων, οι κυματομορφές, και ο πειραματισμός με αυτές στην ηχογράφηση των συνθέσεων των παιδιών αποτέλεσε το τελευταίο μετρήσιμο στοιχείο του ήχου. Το πρώτο βρισκόταν στην κατασκευή των μουσικών οργάνων (εγγόρδου - άρπα, πνευστού- καζού - κρουστού-ξυλόφωνο/τύμπανο) και στον πειραματισμό με αυτά. Το όργανο και ο οδηγός για όλα τα παραπάνω που μας οδήγησαν από την ψυχολογική στη φυσική διάσταση του ήχου ήταν πάνω απ' όλα το **αυτί** μας. Αν και η πρωταρχική λειτουργία του αυτιού μπορεί να μην είναι η ακουστική, όπως μας λέει ο **Tomatis**, αλλά η ρύθμιση της σωματικής μας ισορροπίας, το αυτί αποτελεί το μέσο πρόσληψης των ήχων που συνθέτουν τη μουσική. **Η εκπαίδευσή του, ειδικά σε αυτές τις ηλικίες είναι κατά τη γνώμη μου, ένα από τα σημαντικότερα δώρα που μπορούμε σα δάσκαλοι να κάνουμε στα παιδιά μας.** Εκπαιδεύοντας τα παιδιά στην ενεργητική ακρόαση, διαμορφώνουμε εφήβους και στη συνέχεια ενήλικες που δίνουν σημασία στο λόγο, συγκέντρωση δηλαδή, στην ακουστική πληροφορία που προέρχεται από το συνομιλητή-γονιό/δάσκαλο/συνάνθρωπο- και, εν τέλει, ενεργούς ανθρώπους που ακούν, διαχειρίζονται και ενεργούν. Το αυτί είναι το πρώτο όργανο που αναπτύσσεται στον άνθρωπο και αυτό που σταματά να λειτουργεί τελευταίο στο θάνατό του. Παίζει έναν αποφασιστικό ρόλο στη δόμηση του εγκεφάλου μια και έχει καθοριστική επίδραση στο πως καθεμία από τις περιοχές του εγκεφάλου που ελέγχουν τα αισθήματά, την αντίληψη και την κίνησή μας, αναπτύσσεται.

Ο ήχος και η μελέτη του είναι ένα θαυμάσιο εργαλείο για να ξεκινήσουμε να συνδέουμε την ενεργητική ακρόαση, **την εκπαίδευση του αυτιού**, δηλαδή, **με τις φυσικές επιστήμες**, απολαμβάνοντας τα οφέλη και των δύο. Δε χρειάζεται να έχει κανείς τυπικές μουσικές γνώσεις, ούτε καν ιδιαίτερα μουσικά ταλέντα για να απολαύσει και να ανταποκριθεί στη μουσική, στους μουσικούς ήχους, στους ήχους(!) τελικά σε βαθύτατα επίπεδα. Η μουσική αποτελεί μέρος της ανθρώπινης οντότητάς μας. Δεν υπήρξε πολιτισμός χωρίς μουσική. Η πανταχού παρουσία της, όμως, ως μη μας κάνει να την υποτιμούμε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΡΩΝΙΤΗΣ, MSc

Μουσικοπαιδαγωγός